Nr 24.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till ackords- och stödlån åt jordbrukare; given Stockholms slott den 3 januari 1934.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför:

I enlighet med vad som anförts i årets statsverksproposition under nionde huvudtiteln, punkt 93, anhåller jag att nu få underställa Kungl. Maj:t frågan om avlåtande till riksdagen av proposition om anvisande för budgetåret 1934/1935 av anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare. Erinras må, att 1932 och 1933 års riksdagar (se 1933: prop. nr 92; R. skr. nr 152) för utlämnande av sådana lån anvisat extra reservationsanslag för budgetåren 1932/1933 och 1933/1934 av respektive 15,000,000 och 10,000,000 kronor. Rörande användningen av det för budgetåret 1933/1934 anvisade anslaget hava bestämmelser meddelats i kungörelsen den

21 april 1933 (nr 135). För behandlingen av frågor rörande ackordslån och stödlån finnes av Kungl. Maj:t tillsatt en för riket gemensam centralnämnd ävensom för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde en lånenämnd.

För att erhålla en såvitt möjligt allsidig utredning rörande behovet av fortsatta stödåtgärder har Kungl. Maj:t den 1 september 1933 anbefallt dels centralnämnden att efter lånenämndernas hörande och i övrigt verkställd utredning inkomma med utlåtande rörande vunna erfarenheter om ackords- och stödlåneverksamheten m. m., dels ock samtliga länsstyrelser att införskaffa yttranden angående erfarenheter och önskemål beträffande förberörda verksamhet ej mindre från vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott än även från kommunalnämnderna i ett antal på ifrågavarande område representativa kommuner inom länet samt att med de sålunda erhållna yttrandena ävensom med eget utlåtande — vilket jämte annat borde innehålla uppgift om de fall, då länsstyrelsen nödgats uppsäga ifrågavarande lån — inkomma till jordbruksdepartementet. De från länsstyrelser, förvaltningsutskott och kommunalnämnder inkomna utlåtanden hava överlämnats till centralnämnden för att tagas i övervägande vid avgivandet av det utlåtande, centralnämnden anbefallts avgiva. Centralnämnden har den 28 oktober 1933 avgivit det begärda utlåtandet.

Innan jag ingår på frågan om vidtagande av fortsatta åtgärder, torde jag få erinra om innehållet i nu gällande bestämmelser samt, i anslutning till centralnämndens redogörelse, lämna en översikt över den hittills bedrivna verksamheten.

Gällande bestämmelser.

Kungörelsen den 21 april 1933 om ackordslån och stödlån till jordbrukare uppställer som allmänna förutsättningar för att lån skall kunna beviljas, att vederbörande jordbrukare på grund av rådande jordbrukskris kommit i ekonomiska svårigheter, att han är i trängande behov av ekonomiskt bistånd, samt att han kan antagas hava själv gjort vad på honom skäligen ankommit för övervinnande av svårigheterna och i övrigt finnes förtjänt av bistånd. Till jordbrukare, som tillträtt den av honom brukade fastigheten senare än den 1 maj 1931, får lån ej utlämnas i andra fall, än då förre innehavaren avlidit och i anledning därav jordbruket övertagits av delägare i dödsboet eller av efterlevande make eller då barn genom köp eller arrendeavtal övertagit sina föräldrars fastighet och dessas ekonomiska ställning vid avtalets slutande får antagas hava varit sådan, som enligt kungörelsen förutsättes för erhållande av lån. Lån kan beviljas dels för underlättande av ackord (ackordslån) dels ock för betalning av gäld annorledes än vid ackord eller för anskaffande av för fastighetens fortsatta brukande oundgängligen nödiga levande eller döda

inventarier (stödlån). Utöver vad som framgår av det redan sagda fordras för erhållande av ackordslån, att gäldenärens ställning på grund av krisen blivit så försämrad, att skulderna överstiga värdet av tillgångarna, samt att det med hänsyn till ackordets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt synes sannolikt, att han efter ackordets genomförande skall kunna fortsätta att driva sitt jordbruk och därunder göra rätt för sig. I anslutning härtill lämnas beträffande ackordet vissa närmare föreskrifter, som måste uppfyllas, om ackordslån skall kunna beviljas, däribland att de i ackordet deltagande borgenärerna icke få i ackordet erhålla mer än 70 procent av fordringsbeloppet. I fråga om storleken av ackordslån stadgas, att detsamma ej får överstiga ett belopp av 400 kronor, ökat med 20 procent av det år 1932 gällande taxeringsvärdet å den av gäldenären brukade fastigheten, samt att det ej i något fall får utgå med högre belopp än 5,000 kronor. Vid bestämmande av lånebeloppets storlek skall i övrigt iakttagas, att de i ackordet deltagande borgenärerna icke genom ackordslånet erhålla, utöver vad med hänsyn till gäldenärens tillgångar och skulder kan anses belöpa å deras fordringar, mer än 5 procent av fordringsbeloppet. Återbetalning av ackordslån skall verkställas med en femtedel om året med början år 1940. Å ackordslån erlägges under de två första åren ej någon ränta. Därefter skall gäldas ränta efter 5 procent om året å halva lånebeloppet och, sedan amorteringsskyldighet inträtt, å lånet i dess helhet. — Beträffande stödlån har stadgats, att sådant lån får beviljas allenast där det synes sannolikt, att sökanden, om dylikt lån erhålles, skall kunna fortsätta att driva sitt jordbruk. Jordbrukare, som äger möjlighet att tillgodose sitt penningbehov genom inteckning i sin fastighet inom dennas normala belåningsvärde, får ej beviljas stödlån. Sådant lån bör i främsta rummet beviljas för betalning av annan gäld än ränta och amortering å lån ur egnahemslånefonden. Stödlån får ej överstiga ett belopp av 750 kronor. Den, som erhållit stödlån enligt kungörelsen den 30 juni 1932 om ackordslån och stödlån till jordbrukare eller kungörelsen den 17 juni 1932 om stödlån till egnahemslåntagare, får ej beviljas stödlån till högre belopp än som motsvarar skillnaden mellan 750 kronor och förut tilldelat belopp. Lånet skall återbetalas med en sjundedel årligen med början år 1937. Åtager sig låntagaren att enligt godkänd plan och kostnadsberäkning utföra visst, närmare angivet förbättringsarbete å den av låntagaren brukade fastigheten, skall emellertid så stor del av lånet, som motsvarar beräknade kostnaden för arbetet, anses gulden, då arbetet inom föreskriven tid vederbörligen utförts. Berörda tid må ej bestämmas längre än till dess 3 år förflutit från lånets beviljande. Vid beräkning av kostnaden för arbetet får låntagaren för redskap och material tillgodoräknas ett belopp av högst 100 kronor. Förbättringsarbete må ej föreskrivas i större omfattning än som motsvarar det beviljade lånets storlek. Ränta å stödlån skall i regel ej erläggas.

Handläggningen av ärenden rörande ackordslån och stödlån ankommer på den av Kungl. Maj:t utsedda centralnämnden för ackords- och stödlåneärenden samt de likaledes av Kungl. Maj:t utsedda lånenämnderna, en för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde. Ansökan om lån skall göras hos vederbörande lånenämnd. I fråga om stödlån har stadgats, att dylik ansökan borde göras före den 15 juni 1933. Någon viss tid, inom vilken ansökan om ackordslån borde ingivas, är ej föreskriven.

Kungl. Maj:t fastställer, efter framställning av lånenämnd, de belopp, inom vilka ackordslån och stödlån må av nämnden beviljas. Framställningen insändes av lånenämnden till centralnämnden, som har att med eget utlåtande överlämna densamma till Kungl. Maj:t. I den mån av Kungl. Maj:t för ändamålet fastställda belopp därtill föreslå, äger sedan lånenämnden bevilja lån. Över lånenämndens beslut, utom vad angår ställande av säkerhet för beviljat lån, kan klagan föras hos centralnämnden. Talan mot centralnämndens beslut får däremot ej föras.

För beviljat lån skall, om lånenämnden finner så skäligen kunna påfordras, lämnas av nämnden godkänd säkerhet. Beviljat lånebelopp skall utan anfordran ofördröjligen utbetalas av länsstyrelsen. Förfallen ränta och amortering skall för varje kalenderår före årets utgång av låntagaren inbetalas till länsstyrelsen, som det åligger övervaka, att låntagaren fullgör sina skyldigheter i avseende å honom beviljat lån.

För centralnämnden och lånenämnderna för ackords- och stödlåneärenden har Kungl. Maj:t utfärdat *instruktion den 21 april 1933* (nr 136). Enligt denna skall centralnämnden bestå av fem ledamöter och lika antal suppleanter samt lånenämnd, där Kungl. Maj:t ej annorlunda bestämmer, bestå av tre ledamöter och lika antal suppleanter. Ledamöter och suppleanter förordnas av Kungl. Maj:t. Varje lånenämnd skall utse låneombud i orterna dels för ackordslåneärenden (ackordslåneombud) dels ock för stödlåneärenden (stödlåneombud) till antal och med verksamhetsområden, som centralnämnden efter förslag av lånenämnden bestämmer. Ackordslåneombuds verksamhetsområde skall i regel sammanfalla med tingslags eller domsagas jurisdiktionsområde. Till ackordslåneombud bör ej den utses, som plägar vara utredningsman i konkurs; ej heller bör till låneombud utses person, som på grund av sin verksamhet kan antagas vara ekonomiskt intresserad av låns beviljande. Lånenämnds beslut om utseende av ackordslåneombud skall underställas centralnämnden för fastställelse. Låneombud skall hava till uppgift att biträda lånenämnden och verka för låneverksamhetens ändamålsenliga bedrivande ävensom att med råd och hjälp tillhandagå allmänheten i ärenden, vilka angå ackords- eller stödlån, såsom med upprättande av låneansökningar, uppgörande av förteckningar över tillgångar och skulder samt upptagande och bedrivande av ackordsförhandlingar. Närmare föreskrifter rörande låneombud tillkommande arbetsuppgifter meddelas av vederbörande lånenämnd.

Den under år 1933 bedrivna ackords- och stödlåneverksamheten i vad avser fördelningen av för budgetåret 1933/1934 anvisat anslag.

Av centralnämndens redogörelse i ämnet inhämtas, att till mitten av juni 1933 jämlikt kungörelsen nr 135/1933 till lånenämnderna inkommit 100 ansökningar om ackordslån till sammanlagt 322,841 kronor 74 öre samt 40,375 ansökningar om stödlån om tillhopa 24,911,529 kronor 18 öre. I sina med anledning av dessa ansökningar i slutet av juni 1933 till centralnämnden gjorda framställningar om fastställelse av belopp, inom vilka lån finge beviljas, begärde lånenämnderna sammanlagt för ackordslån 302,675 kronor 74 öre och för stödlån 16,721,700 kronor. Centralnämnden föreslog i utlåtande den 10 juli 1933, att det anvisade lånebeloppet, 10,000,000 kronor, jämte 496,000 kronor, som icke tagits i anspråk av de för budgetåret 1932/1933 anvisade lånemedlen, eller sammanlagt 10,496,000 kronor, borde användas sålunda: 2,000,000 kronor borde anslås till då sökta ackordslån och till de ansökningar om sådana lån, som framdeles kunde vara att förvänta; 8,014,000 kronor borde användas för utlämnande av stödlån; återstoden, 482,000 kronor, borde reserveras dels till administrationskostnader, 392,000 kronor, därav 32,000 kronor till centralnämnden och 360,000 kronor till lånenämnderna, dels ock till sådana lån, som efter anförda besvär kunde komma att av centralnämnden beviljas, 90,000 kronor. Den 21 juli 1933 fastställde Kungl. Maj:t de belopp, inom vilka lån finge beviljas, till i fråga om ackordslånen 302,675 kronor 74 öre och i fråga om stödlånen 8,014,000 kronor.

Sedermera hava ytterligare belopp blivit av Kungl. Maj:t fastställda. Den 31 december 1933 uppgingo sålunda de belopp, inom vilka ackordslån och stödlån enligt Kungl. Maj:ts beslut fingo beviljas, till sammanlagt beträffande ackordslånen 838,600 kronor 84 öre och beträffande stödlånen 8,034,750 kronor.

En del till centralnämnden från lånenämnderna ingivna framställningar om fastställande av belopp för ackordslån och stödlån hade emellertid då ännu ej blivit slutligt prövade. Enligt vad från centralnämnden inhämtats, skulle, om hos centralnämnden inneliggande framställningar bifölles, det sammanlagda belopp, som finge tagas i anspråk, uppgå till beträffande ackordslån 860,641 kronor 84 öre och i fråga om stödlån 8,043,300 kronor.

Beträffande de utlämnade lånens storlek framgår av centralnämndens redogörelse, att av 149 beviljade ackordslån med ett sammanlagt belopp av 546,960 kronor 74 öre 5 lån beviljats till belopp av högst 1,000 kronor, 46 lån till belopp mellan 1,001 och 3,000 kronor samt 98 lån till belopp mellan 3,001 och 5,000 kronor, ävensom att av 23,917 beviljade stödlån med ett sammanlagt belopp av 8,006,317 kronor 76 öre 13,601 lån meddelats till belopp av högst 300 kronor, 8,282 lån till belopp mellan 301 och 500 kronor samt 2,034 lån till belopp mellan 501 och 750 kronor. Medeltalet per utlämnade

lån utgjorde beträffande ackordslån 3,671 kronor och beträffande stödlån 344 kronor.

Åtskilliga av lånenämnderna icke bifallna låneansökningar, vilka överklagats hos centralnämnden, äro alltjämt beroende på dess prövning. Enligt vad från centralnämnden uppgivits hava över lånenämndernas beslut till den 31 december 1933 anförts 3,703 besvär. Av dessa hava till sagda dag prövats 1,847, vilka i 145 fall föranlett ändring. Omkring 1,850 låneansökningar torde sålunda ännu icke vara slutligt avgjorda.

Yttranden om den hittills bedrivna ackords- och stödlåneverksamheten.

De *lånenämnder*, som uttalat sig rörande den vunna erfarenheten om ackords- och stödlåneverksamheten, hava nästan utan undantag ansett, att verksamheten varit till stort gagn för de mindre jordbrukarna och i väsentlig utsträckning fyllt sin uppgift. Det har framhållits, att utan denna hjälp hade många jordbrukare på grund av den rådande jordbrukskrisen med säkerhet måst lämna gård och grund. Låneverksamhetens hjälpande betydelse har kanske starkast framhävts av Norrbottens läns lånenämnd, som anfört, att verksamheten varit ett utomordentligt stöd för länets jordbrukare, utan vilken läget inom ett flertal kommuner säkerligen skulle hava blivit katastrofalt. Å andra sidan har påpekats från vissa håll, att denna understödsverksamhet även medfört vissa olägenheter, såsom ett avtrubbande av självansvaret, bristande tillit till egen förmåga och ett allt större förlitande på staten och dess möjligheter att lämna hjälp. En redogörelse för vunna erfarenheter om låneverksamheten har ansetts vara förenad med vissa svårigheter dels på grund av den korta tid, varunder verksamheten pågått, och dels till följd av den ovisshet, som alltjämt vore rådande om utvecklingen av konjunkturläget för jordbruket.

Flertalet lånenämnder hava uttalat, att ackordslånen varit en lämplig form av hjälpverksamhet. Genom dessa lån hade ackordsförfarandet i framträdande grad underlättats, och det syntes sannolikt, att i flera fall, då sådana lån erhållits, en eljest oundviklig konkurs förhindrats. Av yttrandena har emellertid framgått, att ackordslånen på många håll icke rönt den efterfrågan, som varit önskvärd. Några lånenämnder hava framhållit, att anledningen härtill ej så mycket vore de stränga villkoren för erhållande av sådana lån som fasthellre motvilja mot själva låneformen. Endast en lånenämnd har ställt sig tveksam till frågan, huruvida ackordslåneverksamheten fyllde ett verkligt behov. — De flesta lånenämnderna hava ansett, att stödlånen varit till stor nytta framförallt för sådana mindre jordbrukare, som förvärvat sina fastigheter under högkonjunkturen och därvid ådragit sig skulder. Även om stödlånen icke alltid kunnat utdelas till så stort belopp, som önskvärt varit, hade ett mindre lån dock ofta varit tillräckligt att bringa reda i låntagarens affärer. Några låne-

nämnder hava dock uttalat tvekan, huruvida det med stödlåneverksamheten avsedda syftet nåddes, sedan maximibeloppet för stödlånen nedsatts till 750 kronor. Dessa låns betydelse av varaktig hjälp hade helt naturligt varit större i de fall, då lånen kunnat beviljas mot utförande av förbättringsarbeten å jordbruket. Åtskilliga lånenämnder hava klagat över att de tillgängliga stödlånemedlen icke på långt när tillfredsställt behovet.

Länsstyrelsernas yttranden angående erfarenheter om ackords- och stödlåneverksamheten sammanfalla i stort sett med lånenämndernas. Sålunda har allmänt uttalats, att verksamheten visat sig ändamålsenlig, varit en mycket värdefull hjälp i den rådande jordbrukskrisen eller varit till stort gagn. Flera länsstyrelser hava dock framhållit, att möjligheten att erhålla ackordslån allenast i ringa utsträckning utnyttjats. Det har även påpekats från vissa håll, att det icke kunnat undvikas, att vid en bidragsverksamhet av så omfattande art lån understundom utlämnats till personer, vilka icke uppfyllt förutsättningarna för erhållande av hjälp, antingen så att hjälpbehovet icke varit alltför trängande eller ock så att lånesökanden av annan anledning icke bort ifrågakomma till erhållande av lån. Vidare har anmärkts, att man syntes näppeligen kunna räkna med att låneverksamheten haft större betydelse för upphjälpande och stabilisering av själva jordbruksnäringens allmänna ekonomiska betingelser, vartill verksamheten såsom statlig omvårdnad ytterst måste syfta. Ett flertal av de statliga åtgärder till jordbruksnäringens stödjande genom prisregleringar och dylikt, som kommit till stånd under senare år, vore säkerligen, ehuru även de enligt sakens natur vore av tillfällig art, bättre än nu ifrågavarande låneverksamhet ägnade att effektivt gagna jordbruksnäringen som sådan.

Av länsstyrelsernas yttranden framgår vidare, att uppsägningar av lån skett i 27 fall. De orsaker, som föranlett uppsägningarna, hava varit av skiftande art och kunna inordnas under följande grupper: *att* låntagaren överlåtit den av honom brukade fastigheten (4 fall); *att* han försatts i konkurs (10 fall); *att* sedan till säkerhet för erhållet stödlån lämnats inteckning i jordbruksinventarier, till gäldande av annan borgenärs fordran hos låntagaren sökts utmätning i inventarierna (3 fall hava fullföljts exekutivt); *att* låntagaren avlidit (1 fall); *samt att* han i låneansökningen lämnat vilseledande uppgifter (1 fall). I 8 fall av skedda uppsägningar har den direkta orsaken icke angivits.

Jämväl *hushållningssällskapens förvaltningsutskott* hava allmänt vitsordat den stora betydelsen av ackords- och stödlåneverksamheten. Meningarna hava däremot varit delade rörande frågan, åt vilkendera låneformen borde givas företräde, ackordslånen eller stödlånen. Att ackordslånen varit efterfrågade i en förhållandevis ringa utsträckning har uppmärksammats i ett flertal yttranden. I de fall, där ackordslån utlämnats, har vitsordats, att dessa varit till stor nytta. Från mer än ett håll har

emellertid framhållits, att nu ifrågavarande hjälpåtgärder bleve alltmera otillräckliga, i samma mån krisen fortfore. Ackords- och stödlåneverksamheten måste därför betraktas som ett provisorium på kortare sikt. Endast sådana åtgärder, som vore ägnade att göra jordbruket räntabelt, kunde mildra eller avhjälpa jordbrukskrisen i sin helhet.

Samtliga *kommuner*, från vilka yttranden inkommit, hava, direkt eller indirekt, givit tillkänna den meningen, att landets jordbruksbefolkning icke kunnat motstå verkningarna av den ekonomiska krisen utan verksamt statligt ingripande till modernäringens stödjande. Det ojämförligt största antalet av de hörda kommunerna hava vitsordat, att detta ingripande, såvitt avser ackords- och stödlåneverksamheten, i stort sett fått en lycklig utformning, även om åtskilliga kommuner särskilt framhållit, att verksamheten vore förenad med åtskilliga olägenheter. Av de 126 kommuner, från vilka yttranden inkommit, hava endast 3 ansett sig icke kunna tillstyrka verksamhetens fortsatta bedrivande eller åtminstone ställt sig tveksamma härtill.

Centralnämnden har anfört, att av den vidlyftiga utredning, som föreläge, måste anses framgå, att låneverksamheten varit till stor hjälp för de mindre jordbrukare, som genom den rådande kristiden kommit i ekonomiska svårigheter, och i många fall avvärjt ett hotande ekonomiskt sammanbrott. Särskilt syntes detta gälla i fråga om stödlånen. Även om dessa lån, på grund av de tillgängliga anslagens otillräcklighet, i de flesta fall måst utgå med belopp, avsevärt understigande de fastställda maximibeloppen, syntes dock de i och för sig ringa lånen hava berett låntagaren möjlighet att frigöra sig från de mest tryckande skulderna, såsom förfallna utskylder och räntor, växelskulder och dylikt. Därigenom hade otvivelaktigt i en mängd fall exekutiva försäljningar av fastigheter eller lösöre kunnat undvikas. Vad inventarierna beträffade vore deras bibehållande i nödig utsträckning av avgörande betydelse för möjligheten att driva ett rationellt jordbruk. I de flesta fall, då lån beviljats, hade låntagaren berättigats att återbetala lånet genom utförande av förbättringsarbeten av skilda slag. Därigenom hade nyttan och betydelsen av stödlånen i väsentlig mån ökats. Låntagaren, som för sin fulla försörjning vid sidan av jordbruket ofta nödgats söka sig inkomstbringande lönearbete, hade genom förbättringsarbetet erhållit en ersättning för den för honom ödesdigra brist på arbetstillfällen, som nu vore rådande. I arbetet hade i många fall hemmavarande söner och andra anhöriga kunnat deltaga, vilket förvisso i sin mån bidragit till att minska arbetslösheten. Slutligen vore att märka, att lånen tack vare reglerna om förbättringsarbeten komme ett produktivt ändamål av stor betydelse till godo, varigenom låntagarens möjlighet till fortsatt jordbruksdrift ökades. Säkerligen borde man ej heller underskatta den psykologiska betydelsen av stödlånerörelsen. Kristidens förödande verkningar hade i särskilt hög grad drabbat utövarna av landets viktigaste näringsgren, jordbruket.

Stödlåneverksamheten vore ett påtagligt uttryck för statsmaktens beredvillighet att träda hjälpande emellan i det oförvållade nödläge, som inom jordbruksnäringen vore särskilt framträdande, och medvetandet om detta statliga stöd hade säkerligen hos landets jordbrukare bidragit till att framkalla en ljusare syn på tingen och eggat till fortsatta ansträngningar för svårigheternas övervinnande. Ackordslånen hade icke på långt när varit så efterfrågade som man kunnat vänta. Orsaken därtill syntes delvis ligga i att året 1932 gav goda skördar, men också i den, från många håll vitsordade, i och för sig aktningsvärda motviljan mot att hos borgenärer begära efterskänkande av en större eller mindre del av skulden. Då dessa lån kommit till användning, hade de uppenbarligen varit till påtaglig och effektiv hjälp. I de delar av riket, där ackordslånen i större omfattning anlitats, hade de i många fall förebyggt eljest oundvikliga konkurser och exekutivförsäljningar samt således säkerligen bidragit att minska dessas antal.

Frågan om fortsatta stödåtgärder.

I *lånenämndernas* yttranden rörande frågan om låneverksamhetens fortsättande framhålla de flesta nämnderna, att det förhandenvarande läget påkallar fortsatt hjälpverksamhet till lindring av jordbrukarnas ekonomiska svårigheter. Särskilt påpekas, att lånenämnderna varit nödsakade avslå ett stort antal stödlåneansökningar, vilka, därest medel funnits att tillgå, skulle hava bifallits. Av de 26 lånenämnderna hava 19 ansett, att ackordslåneverksamheten bör fortsätta tills vidare eller åtminstone under år 1934. En lånenämnd anser ovisst, huruvida behov av denna verksamhet kommer att förefinnas efter 1933 års utgång, 3 lånenämnder anse, att ackordslåneverksamheten bör upphöra, under det att 3 andra lånenämnder ej direkt yttrat sig i denna fråga. Beträffande stödlåneverksamheten hava 24 lånenämnder uttalat sig för verksamhetens fortsättande tillsvidare eller åtminstone under år 1934, varvid av några lånenämnder bland annat framhållits, att verksamheten ej borde utsträckas under någon längre tid och ej längre än nöden krävde. En lånenämnd anser, att verksamheten knappast beredde jordbruket nämnvärd hjälp. En lånenämnd har ej direkt yttrat sig i frågan.

Det torde böra bemärkas, att av de 3 lånenämnder, vilka ansett att ackordslåneverksamheten borde upphöra, 2 såsom skäl härför anfört, att ackordslånen icke syntes vara särskilt eftersträvade av jordbrukarna.

Av *länsstyrelserna* hava beträffande ackordslånen 17 uttalat, att verksamheten bör tills vidare fortsätta, så länge nuvarande ekonomiska kris varade eller åtminstone under nästa budgetår, 2 varit tveksamma huruvida behov förefunnes för verksamhetens fortsättande, 3 ansett, att verksamheten borde upphöra eller snarast avvecklas, samt 2 ej direkt yttrat sig i denna fråga. Angående stödlånen hava 20 länsstyrelser ansett, att verksamheten borde fortsättas tills vidare eller åtminstone under nästa

budgetår, 2 uttalat, att verksamheten borde avvecklas, samt 2 icke direkt yttrat sig i frågan.

Av yttrandena från *hushållningssällskapens förvaltningsutskott* framgår, att beträffande ackordslånen 17 förvaltningsutskott ansett, att denna verksamhet borde fortgå, så länge krisen varade eller åtminstone under nästa budgetår, 2 varit tveksamma, huruvida behov förefunnes för verksamhetens fortsättande, 1 ansett, att denna verksamhet snarast borde avvecklas, 1 ansett verksamheten vara en nödfallsåtgärd, som i längden icke kan bringa hjälp, samt 5 icke direkt uttalat sig i frågan. Vad angår stödlånen hava 20 förvaltningsutskott uttalat, att verksamheten borde fortsättas, så länge krisen varade eller åtminstone under nästa budgetår, 1 ansett, att verksamheten borde avvecklas, 1 ansett verksamheten vara en nödfallsåtgärd, som i längden ej kan hjälpa, samt 4 ej yttrat sig i denna fråga.

De flesta *kommuner* hava varmt förordat verksamhetens fortsättande och därvid begränsat uttalandet att gälla ännu ett år eller under den tid, jordbrukskrisen fortfar. 2 kommuner hava ansett, att verksamheten borde upphöra, och till stöd härför anfört, att, så länge jordbruket icke vore räntabelt, stödlånen icke kunde hindra en fortgående skuldsättning bland jordbrukarna men möjligen med något år uppskjuta ett oundvikligt ekonomiskt sammanbrott. Stödlåneverksamheten komme blott att förorsaka statsverket stora kostnader utan att kunna bliva till varaktigt gagn för beträngda jordbrukare.

Centralnämnden har anfört: Redan det förhållande, att för de 1933 inkomna 40,375 låneansökningarna, avseende ett belopp av nära 25 miljoner kronor, av vilka lånenämnderna ansett ansökningar för ett belopp av omkring 16.7 miljoner kronor förtjänta av bifall, endast 8,014,000 kronor eller således icke ens hälften av det erforderliga beloppet stått till förfogande, syntes visa, att lånebehovet fortfarande vore stort. I de avgivna yttrandena uttalades även nästan enstämmigt behovet och önskvärdheten av att låneverksamheten måtte fortgå åtminstone under nästa år, såvida ej någon förbättring av konjunkturerna skulle inträda; dock framhölles från flera håll, att endast högre priser å jordbrukets produkter kunde bringa verklig hjälp. Centralnämnden hemställde därför, att även för nästa budgetår medel måtte ställas till förfogande för låneverksamhetens fortsättande. Om så skedde, torde såväl ackords- som stödlånebehovet böra tillgodoses. Den förstnämnda låneformen hade visserligen, såsom från flera håll erinrats, icke kommit till användning i den utsträckning, man haft anledning förvänta. Men då ackordslånen uppenbarligen lämnade en mera varaktig hjälp än stödlånen, torde möjligheten att fortfarande erhålla sådana lån icke böra avskäras. I fråga om det belopp, som borde ifrågakomma vid ett eventuellt nytt anslag, hade i de yttranden, där denna fråga berörts, uttalats önskvärdheten av att helst ett större belopp än det för innevarande budgetår anvisade, men i varje fall

icke ett lägre, vore erforderligt, om de mest trängande behoven skulle kunna tillgodoses. Centralnämnden hemställde, att för ackords- och stödlåneverksamheten måtte för budgetåret 1934/1935 anvisas 10,000,000 kronor.

Departementschefen.

Innevarande budgetår är det andra, under vilket nu ifrågavarande låneverksamhet pågår. Erfarenheterna hava givit vid handen, att de visserligen i och för sig avsevärda belopp, som riksdagen anvisat för ändamålet, varit otillräckliga. Behovet av att i det alltjämt rådande krisläget fortsatta stödåtgärder från statens sida vidtagas synes av den förebragta utredningen till fullo bestyrkt. Emellertid är det uppenbart, att denna stödverksamhet ej bör bliva permanent. Förhållandena måste utveckla sig dithän, att jordbruket skänker sina utövare uppehälle och möjliggör nöjaktig förräntning av jordbrukskapitalet. I vad mån detta låter sig göra är för närvarande omöjligt att med bestämdhet uttala sig om. För att frigöra jordbruket från det ekonomiska tryck, som för närvarande vilar över detsamma, torde emellertid andra, mera radikala utvägar böra sökas än de hittills prövade. Det är med en sådan avsikt jag hos Kungl. Maj:t hemställt om bemyndigande att tillkalla utredningsmän för att, i enlighet med vissa angivna riktlinjer, verkställa utredning och avgiva förslag rörande formerna för en reglering av jordbrukets kreditförhållanden. Erinras må, att Kungl. Maj:t den 1 december 1933 lämnat dylikt bemyndigande, varefter jag den 22 samma december tillkallat fem utredningsmän. Utredningen bör kunna vara slutförd i så god tid, att av densamma föranledda förslag till hjälpåtgärder kunna föreläggas nästa års riksdag. I avvaktan härpå synes det vara erforderligt, att förevarande låneverksamhet får fortgå. Av det sagda framgår, att jag anser verksamheten i sin nuvarande form böra upphöra med utgången av nästa budgetår. Vad beträffar de båda låneformerna, ackordslånen och stödlånen, hava visserligen de senare men däremot ej de förra varit livligt efterfrågade. Att på grund härav vidtaga någon ändring i gällande bestämmelser torde dock ej böra ske, särskilt som ackordslånen, där de utlämnats, allmänt vitsordats hava medfört stort gagn. Jag förordar alltså, att anslag för utlämnande av ackordslån och stödlån beviljas även för nästkommande budgetår.

Att beräkna det för den fortsatta låneverksamheten erforderliga anslaget är givetvis vanskligt. Centralnämnden har såsom nämnts hemställt om anvisande av 10,000,000 kronor eller lika stort belopp som för innevarande budgetår utgår. I nuvarande statsfinansiella läge har jag dock ansett mig icke kunna förorda högre belopp än 8,000,000 kronor. Fördelningen av anslaget på de olika ändamålen torde liksom hittills böra ankomma på Kungl. Maj:t. Av anslaget torde, likaledes i överensstämmelse med vad nu sker, jämväl böra bestridas de med låneverksamheten förenade kostnaderna.

Beträffande grunderna för verksamhetens bedrivande synas de i kun-

görelsen den 21 april 1933 intagna bestämmelserna böra tjäna som förebild. Vissa avvikelser torde dock böra göras från de nu gällande reglerna. Förslag härutinnan hava framförts i de avgivna utlåtandena. Med ledning av vad sålunda förekommit har inom jordbruksdepartementet utarbetats ett *förslag till kungörelse om ackordslån och stödlån till jordbrukare,* vilket torde få såsom bilaga fogas vid detta protokoll. De nya bestämmelserna torde böra tillämpas jämväl i avseende å belopp, som vid kungörelsens ikraftträdande kan återstå odisponerat av det för innevarande budgetår anvisade anslaget, därvid Kungl. Maj:t må äga meddela erforderliga övergångsbestämmelser.

Jag övergår till en redogörelse för de särskilda bestämmelserna i nyssberörda förslag, därvid jag kommer att paragraf för paragraf omnämna de avvikelser, som ansetts böra ske från gällande regler.

Förslaget till ny kungörelse.

1 §.

Enligt 1933 års kungörelse kan lån icke beviljas jordbrukare, som tillträtt den av honom brukade fastigheten senare än den 1 maj 1931, utom i vissa särskilt angivna fall.

Vissa av dem, som nu yttrat sig, hava ansett denna bestämmelse vara väl sträng, särskilt i fråga om arrendatorer, samt föreslagit, att bestämmelsen måtte utgå eller mildras.

Centralnämnden har anfört, att anledningen till ifrågavarande bestämmelse torde varit, att jordbrukskrisen våren 1931 var fullt utbildad, varför den, som då eller senare satt upp nytt jordbruk, merendels kunnat draga fördel av den nedgång i fastighetsvärden och arrenden samt priser å inventarier, som krisen fört med sig, samt även haft anledning räkna med de förändrade förhållanden för jordbruket, som krisen vållat. Skäl syntes därför ej föreligga att helt utesluta bestämmelsen om tillträdesdag, men torde det böra tagas under övervägande, om ej beträffande arrendatorer i vissa fall undantag kunde medgivas.

Departementschefen. I likhet med centralnämnden anser jag, att bestämmelsen om tillträdesdag ej bör utgå. Med den avfattning förevarande paragraf härutinnan erhållit kunna emellertid fall tänkas föreligga, vilkas olika bedömande icke kunna sägas vara tillfredsställande. Jag tänker därvid på det fall, att lån sökes av två arrendatorer, vilka båda tillträtt sina fastigheter före den 1 maj 1931 men av vilka den ene efter sistnämnda dag erhållit ett nytt, av jordbrukskrisen betingat förmånligare arrendekontrakt å samma fastighet som han förut innehaft, medan den andre likaledes efter den 1 maj 1931 nödgats flytta från den av honom dittills innehavda fastigheten för att arrendera en annan. Med nu gällande bestämmelser kan sökanden i förra fallet men ej i det senare medgivas lån. Förhållandet gestaltar sig enahanda, om arrendatorn under i övrigt lika omständigheter i stället för att

träffa nytt arrendeavtal köper samma respektive annan fastighet. Även i detta fall saknas tillräcklig anledning att låta bedömandet i fråga om möjligheten att erhålla lån utfalla olika allt eftersom sökanden köpt samma fastighet, som han tidigare arrenderat, eller en annan fastighet. Ej heller finner jag det vara riktigt, att en jordägare, som kanske under en följd av år före den 1 maj 1931 innehaft sin fastighet och därunder iklätt sig skulder, allenast därför att han efter sistnämnda dag sålt sin förutvarande fastighet och förvärvat en ny skall vara utesluten vid beviljandet av lån. Ej sällan torde det nämligen förhålla sig på det sätt, att jordägaren medfört en del av sin gäld samt sina levande och döda inventarier från den gamla fastigheten till den nya. Sistnämnda fall skiljer sig uppenbarligen ej oväsenligt från det, där jordbrukaren — utan att dessförinnan utövat jordbruksdrift — satt upp ett nytt jordbruk. Gränslinjen mellan de på grund av bestämmelsen om tillträdesdag till erhållande av lån behöriga och obehöriga synes mig därför böra dragas på något annat sätt än tidigare. I överensstämmelse härmed har stadgandet i andra stycket av förevarande paragraf avfattats. I övrigt äro föreskrifterna under denna paragraf lika lydande med de i 1 § av 1933 års kungörelse upptagna.

2 §.

I likhet med föregående år hava vissa *lånenämnder* föreslagit, att stödlån borde få utlämnas icke blott för de ändamål, vartill stödlån enligt gällande kungörelse kunna beviljas, utan jämväl för utförande av reparationer å åbyggnader eller andra liknande förbättringsarbeten å fastigheten. *Centralnämnden* har under hänvisning till sitt förra året härutinnan gjorda uttalande (prop. nr 92/1933 sid. 11) avstyrkt förslaget.

Då någon anledning att frångå den i fjol intagna ståndpunkten ej synes föreligga, avstyrker även jag förslaget. *Departementschefen.*

3 §.

En *lånenämnd* har föreslagit borttagande av bestämmelsen i första stycket av 3 § i 1933 års kungörelse, att skulderna skola överstiga värdet av tillgångarna för att ackordslån skall kunna erhållas. Föreskriften, att borgenärerna i ackordet icke må erhålla mer än 70 procent av fordringsbeloppet, har denna lånenämnd funnit vara tillräckligt betryggande mot missbruk av möjligheten till erhållande av sådant lån.

Centralnämnden har ansett ändringsförslaget ej böra vinna avseende.

Centralnämndens mening har jag ansett mig böra biträda. Däremot föreslår jag i sagda stycke en ändring, som är betingad av att under år 1933 allmän fastighetstaxering ägt rum. Enligt nuvarande bestämmelser skall såsom grund för värderingen av gäldenärens tillgångar läggas saluvärdet, dock att fastigheten ej får åsättas värde, som med mer än *Departementschefen.*

tjugo procent avviker från det under 1932 gällande taxeringsvärdet. Sedan numera nytt taxeringsvärde för en mängd fastigheter torde blivit fastställt, saknas anledning att längre fasthålla vid det tidigare värdet. Åtminstone i ett fall har enligt vad jag inhämtat de nuvarande bestämmelserna härutinnan lagt hinder i vägen för beviljande av ackordslån åt sökande, som i övrigt fyllt förutsättningarna för erhållande av dylikt lån.

Med den avvikelse, som föranledes av det nu anförda, överensstämma föreskrifterna i förevarande paragraf helt med bestämmelserna i 3 § av 1933 års kungörelse.

4 §.

En *lånenämnd* har ansett, att ackordslån borde utgå med högre belopp än 5,000 kronor, detta för att bereda brukare av större jordbruksfastigheter möjlighet att erhålla sådana lån. En *kommun* har föreslagit, att jordbrukare, vilkas fastigheter vore taxerade till 10,000 kronor eller därunder, borde få komma i åtnjutande av så stort lån, som motsvarade 400 kronor, ökat med 25 procent av taxeringsvärdet (i stället för nu 20 procent). En annan kommun har framhållit, att ackordslånets storlek borde i sådana fall, då brukningsdelen ej vore åsatt särskilt taxeringsvärde, få beräknas efter dennas uppskattade värde.

Centralnämnden har anfört, att, då ifrågavarande låneverksamhet icke vore avsedd för innehavare av större jordbruk, någon höjning av maximibeloppet för ackordslån ej syntes erfordras. De av berörda kommuner föreslagna ändringarna syntes knappast av behovet påkallade.

Departementschefen. I likhet med centralnämnden anser jag, att de föreslagna ändringarna ej böra vinna bifall. Den ändring, som föreslagits i 3 §, påkallar däremot en motsvarande ändring av förevarande paragraf. I överensstämmelse härmed har paragrafen avfattats.

5 §.

Ackordslån, som beviljas enligt 1933 års kungörelse, skall enligt stadgande i 5 § återbetalas med en femtedel om året med början år 1940. Under de två första åren erlägges icke någon ränta. Därefter gäldas ränta efter fem procent om året å halva lånebeloppet och, sedan amorteringsskyldighet inträtt, å lånet i dess helhet.

Från *kommunalt* håll har föreslagits, att 5 § måtte ändras i syfte att erhålla lindrigare villkor för ackordslåntagarna. Återbetalningstiden vore för kort och den föreskrivna räntan för hög.

Centralnämnden har ansett, att förslaget borde lämnas utan avseende.

Departementschefen. Annan ändring av paragrafen än den, som påkallas av tiden för amorteringsskyldighetens början, synes ej böra vidtagas. Enligt uttalande av sammansatta första lag- och jordbruksutskottet vid 1932 års riksdag (utlåtande nr 10) skall, för den händelse konjunkturerna för jordbruket icke

vid amorteringstidens början visas hava förbättrats i märklig grad, tagas under omprövning i vad mån en lindring i de föreskrivna återbetalningsvillkoren bör äga rum. Jag förutsätter, att även beträffande de ackordslån, för vilka nu föreslagna bestämmelser bliva tillämpliga, frågan om återbetalning skall, då skyldighet härutinnan enligt förslaget inträder, kunna bliva föremål för omprövning i anslutning till de synpunkter, som av 1932 års riksdag godtagits.

6 §.

I paragrafens tredje stycke stadgas, att stödlån bör i första rummet beviljas för betalning av annan gäld än ränta och amortering å lån ur egnahemslånefonden. Bestämmelsen tillkom på förslag av jordbruksutskottet vid 1933 års riksdag.

En *lånenämnd* och två *förvaltningsutskott* hava ansett, att bestämmelsen i tredje stycket borde utgå eller mildras. *Centralnämnden* har avstyrkt detta förslag.

Under hänvisning till jordbruksutskottets uttalande i förevarande ämne finner jag i likhet med centralnämnden, att bestämmelsen bör bibehållas. *Departementschefen.*

7 §.

För närvarande gäller, att stödlån ej får överstiga 750 kronor.

Från åtskilliga håll hava framförts förslag om höjning av maximibeloppets storlek. I en del yttranden har därvid dock ifrågasatts, att endast i särskilda, ömmande fall möjlighet borde beredas lånenämnden att utlämna stödlån till högre belopp än 750 kronor. Jämväl bibehållandet av nuvarande maximibelopp har påyrkats. En lånenämnd har ifrågasatt, om den, som tidigare erhållit stödlån å lägst 500 kronor, borde vara berättigad att erhålla lån. Samma lånenämnd har ansett, att endast i undantagsfall borde maximibeloppet, 750 kronor, utgå.

Centralnämnden har ej funnit vägande skäl för höjning av beloppen vara förebragta.

Jag har alltjämt den uppfattningen, att stödlån icke bör få till en och samma jordbrukare utgå med högre belopp än 750 kronor. Otvivelaktigt förekomma emellertid sådana ömmande fall, då tilldelandet av stödlån till belopp överstigande maximibeloppet skulle vara av förhållandena motiverat. Det kunde därför synas tilltalande att, såsom från vissa håll ifrågasatts, i dylika fall överlämna åt lånenämnderna att själva bestämma. Svårigheten att rättvist avgränsa dessa fall samt risken för en bristande enhetlighet vid prövningen inom de olika lånenämnderna — säkerligen skulle ett stort antal lånesökande åberopa en eller flera omständigheter av ömmande art — synes mig dock vara påtaglig. *Departementschefen.*

Med den avvikelse, som betingas av att de jordbrukare, vilka beviljats lån enligt 1933 års kungörelse, icke kunna komma i åtnjutande av högre

lånebelopp än som motsvarar skillnaden mellan 750 kronor och förut tilldelat belopp, överensstämma föreskrifterna i förevarande paragraf med bestämmelserna i 7 § av nämnda kungörelse.

8 §.

Bestämmelsen i första stycket av förevarande paragraf, att stödlån skall återbetalas med en sjundedel årligen med början år 1938, skiljer sig ej från motsvarande bestämmelse i 1933 års kungörelse i annan mån än som föranledes av tidpunkten för de olika lånens beviljande. I anslutning till vad jag beträffande ackordslånen uttalat och i överensstämmelse med den ståndpunkt, som intagits i förenämnda, av 1932 års riksdag härutinnan godkända utskottsutlåtande, utgår jag från, att därest konjunkturerna för jordbruket icke i märklig grad förbättrats, då återbetalningsskyldighet med avseende å de nya stödlånen författningsenligt inträder, statsmakterna skola taga under övervägande i vad mån lindring i återbetalningsvillkoren bör medgivas.

I andra stycket av 8 § stadgas, att, där låntagare åtagit sig att enligt godkänd plan och kostnadsberäkning utföra förbättringsarbete å fastigheten, så stor del av lånet, som motsvarar beräknade kostnaden för arbetet, skall anses gulden, då arbetet inom föreskriven tid vederbörligen utförts.

I fråga om tillämpningen av förenämnda stadgande har *centralnämnden* uppgivit, att nämnden, med stöd av vad jordbruksutredningen i sitt betänkande anfört, i en till samtliga lånenämnder och låneombud den 4 augusti 1932 utsänd promemoria föreskrivit bland annat, att, om förbättringsarbete förekomme, enkel beskrivning över arbetet med uppskattning av arbetskostnaden skulle upprättas. Därest sökanden icke på förhand låtit upprätta dylik beskrivning, syntes den i regel kunna upprättas av låneombudet vid besök å sökandens jordbruk. Stundom kunde erfordras, att sakkunnig person anlitades. Härvid borde allenast ifrågakomma vandringsrättare, dikningsförman, länsskogvaktare, länsträdgårdsmästare eller annan person, vars medverkan icke droge väsentlig kostnad.

Några *lånenämnder* hava framhållit, att det ej sällan mött svårighet att erhålla arbetsplaner, vilka kunnat av nämnden godkännas. Det har därför uttalats såsom ett önskemål, att medel måtte ställas till förfogande för anlitande i större utsträckning än vad hittills kunnat ske av sakkunniga personer vid uppgörande av sådana planer, och har därvid ifrågasatts, om icke åt vid hushållningssällskapen anställda tjänstemän borde uppdragas att upprätta dessa planer. Jämväl vissa *förvaltningsutskott* hava yttrat sig i samma riktning. Särskilt har påpekats såsom angeläget, att, då möjlighet att för flera av de i 8 § omnämnda förbättringsarbetena erhålla understöd från olika håll förefunnes, åtgärder borde vidtagas till förhindrande av missbruk. Det har uppgivits, att inom ett par

län, däribland Jämtlands, planer och kostnadsberäkningar åtminstone tidvis helt upprättats genom hushållningssällskapets försorg.

Centralnämnden har anfört: Enligt förenämnda av centralnämnden meddelade föreskrifter ägde lånenämnd vid upprättande av planer och kostnadsberäkningar för förbättringsarbeten befogenhet att, då så erfordrades, anlita sakkunnig hjälp, under förutsättning att detta ej droge väsentlig kostnad. Så hade också skett, i det att exempelvis vandringsrättare eller dikningsförman biträtt vid förslagens uppgörande och därför erhållit ersättning av lånenämnden. I andra fall hade sökanden själv ingivit en enkel ritning, t. ex. för ett mindre dikningsarbete eller en gödselstad, vilka ritningar enligt centralnämndens förmenande syntes varit tillräckliga för ifrågavarande i allmänhet enkla arbeten. Om en ingiven plan vore ofullständig eller av annan orsak ej kunde godkännas, ägde givetvis lånenämnd gå i författning om ny plans upprättande under iakttagande av att ej därigenom oskälig kostnad drabbade statsverket. Ovillkorlig skyldighet för lånenämnd att i *varje fall* anlita sakkunnig, exempelvis hos vederbörande hushållningssällskap anställd funktionär, för planernas uppgörande skulle, såsom också framginge av Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts yttrande, otvivelaktigt medföra avsevärda kostnader, varigenom den del av låneanslaget, som skulle utdelas såsom lån, förminskades. Det kunde icke anses praktiskt och klokt att för planläggning av ett enklare, mindre arbete, som kanske beräknades draga en kostnad av ett par hundra kronor, i reseersättning och arvode åt en sakkunnig måhända utbetala ett belopp, som ej stode i rimlig proportion till kostnaden för arbetet. Att såsom ifrågasatts alla planer för förbättringsarbeten ovillkorligen skulle uppgöras av hos hushållningssällskapen anställda tjänstemän, måste centralnämnden därför på det bestämdaste avstyrka. Oavsett den betydande kostnad, särskilt i de nordligaste länen, detta skulle medföra, skulle denna anordning vålla avsevärda olägenheter. De framställda erinringarna syntes ej böra föranleda annan åtgärd än en uppmaning från centralnämnden till lånenämnderna, att dessa borde ställa sig förberörda direktiv till efterrättelse. En brist i bestämmelserna vore uppenbarligen, att föreskrift saknades till förhindrande av att för ett till utförande godkänt förbättringsarbete bidrag av statsmedel erhölles även från annat håll. Ansökningsblanketten syntes därför böra kompletteras med en försäkran från sökande, att så ej skett. Till frågan, hur en kontroll i förevarande avseende borde äga rum, återkomme centralnämnden i samband med frågan om organisationen av nämndernas verksamhet.

Departementschefen.

Beträffande frågan, huruvida sakkunniga personer böra i större omfattning än vad hittills varit fallet anlitas för upprättande av planer vid förbättringsarbeten, anser jag mig böra biträda centralnämndens mening. De av nämnden lämnade direktiven, nyss återgivna, torde, om de vinna efterföljd, bereda lånenämnderna möjlighet att, då så erfordras, an-

lita sakkunniga personer för uppgörande av arbetsplaner. Flertalet arbeten torde dock vara av den enkla art, att någon särskild sakkunskap vid uppgörandet av dylika planer icke erfordras. Till frågan huru kontroll bör utövas till förhindrande av missbruk i sådana fall, då låntagare, som berättigats tillgodoräkna sig utfört förbättringsarbete såsom betalning respektive avbetalning å beviljat lån, erhållit medel jämväl från annat håll med skyldighet att därför utföra visst arbete, återkommer jag vid behandlingen av 9 §.

Det i tredje stycket av förevarande paragraf införda stadgandet, enligt vilket ränta å stödlån som regel ej skall erläggas, överensstämmer med motsvarande bestämmelse i 1933 års kungörelse.

9 §.

Under denna paragraf hava huvudgrunderna för ackords- och stödlåneverksamhetens organisation angivits. Den fortsatta verksamheten avses skola, liksom den hitills bedrivna, handhavas dels av centralnämnden såsom centralt organ för riket i dess helhet, dels ock av lånenämnderna, en nämnd för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde.

Under varje lånenämnd finnas för närvarande, på sätt förut anförts, ute i orterna låneombud dels för ackordslåneärenden (ackordslåneombud) och dels för stödlåneärenden (stödlåneombud), utsedda av vederbörande lånenämnd, med uppgift att biträda lånenämnden samt verka för låneverksamhetens ändamålsenliga bedrivande ävensom att tillhandagå allmänheten med råd och hjälp. Bestämmelser angående låneombuden äro av Kungl. Maj:t meddelade i den för centralnämnden och lånenämnderna utfärdade instruktionen.

Den hittillsvarande organisationen har från en del håll föranlett vissa erinringar.

Centralnämnden har härutinnan anfört, bland annat, att de framställda anmärkningarna riktade sig huvudsakligen mot den bristande enhetlighet, som ansåges råda mellan låneverksamheten och den av hushållningssällskapen handhavda, delvis likartade understödsverksamheten. För att råda bot härför föresloge några förvaltningsutskott, att verksamheten helt överflyttades till hushållningssällskapen, under det att i andra yttranden krävdes ett intimare samarbete mellan nämnda sällskap och lånenämnderna. Vore det fråga om inrättande av en permanent institution eller om att låneverksamheten skulle fortgå en längre tid, ansåge även centralnämnden, att en överflyttning av verksamheten till hushållningssällskapen borde tagas i övervägande, men då man torde kunna hysa den förhoppningen, att statens hjälpåtgärder på detta område snart skulle kunna undvaras, skulle en sådan överflyttning, enligt centralnämndens mening, komma att medföra avsevärda olägenheter, särskilt för de lånesökande. Centralnämnden ansåge därför, att ingen anledning funnes att frångå de av riksdagen lämnade direktiven rörande handläggningen av låneärendena. Däremot

funne centralnämnden uppenbart, att ett intimare samarbete mellan lånenämnderna och hushållningssällskapen vore av stor vikt, så att bland annat garanti vunnes mot att statligt understöd erhölles från olika håll för samma arbete, samt att det vore önskvärt att — såsom i stor utsträckning redan nu vore fallet — hos hushållningssällskapen anställda befattningshavare, när så erfordrades, biträdde vid uppgörandet av planer för eller vid kontroll över förbättringsarbeten. Därest anslag komme att beviljas för låneverksamhetens fortsättande ännu ett år, syntes av centralnämnden böra meddelas anvisning, att vid lånenämnds prövning av inkomna ansökningar den ledamot eller suppleant, som representerade hushållningssällskapet, skulle deltaga. I de lånenämnder, till antalet 4, där representant för hushållningssällskapet ej funnes, torde lånenämnd bemyndigas att, efter centralnämndens medgivande och efter samråd med vederbörande förvaltningsutskott, såsom biträde vid ansökningarnas prövning anlita hos hushållningssällskapet anställd befattningshavare mot ersättning, som av Kungl. Maj:t på förslag av centralnämnden bestämdes. Vidare torde böra i lånekungörelsen föreskrivas dels att, innan förbättringsarbete godkändes, lånenämnd hos vederbörande förvaltningsutskott borde inhämta, huruvida statsbidrag i någon form beviljats för arbetet, och dels att, sedan arbetet godkänts, därom av lånenämnd skulle lämnas meddelande till utskottet. Det hade även framhållits önskvärdheten av att en av kommunal myndighet inom varje ort utsedd person finge deltaga i granskningen av ansökningarna, eller att kommunalnämnden inom varje socken finge i uppdrag att mottaga ansökningarna och med eget yttrande insända dem till lånenämnden. Någon ändring rörande sättet för låneärendenas förberedande handläggning syntes centralnämnden dock ej vara påkallad. Lånenämnderna torde emellertid böra göras uppmärksamma på lämpligheten av att i tveksamma fall hänvända sig till vederbörande kommunala myndighet för erhållande av nödiga upplysningar och på nödvändigheten av att låneombudens verksamhetsområden ej äro för stora.

Departementschefen.

De erinringar, som framförts mot organisationen av ifrågavarande hjälpverksamhet, hava såsom centralnämnden jämväl påpekat framförallt riktat sig mot den bristande enhetlighet, som ansåges vidlåda de olika statliga åtgärderna till jordbrukets stöd. Att nu, sedan verksamheten med nuvarande organisation pågått under två år och efter ytterligare ett år föreslås skola upphöra, överflytta densamma å hushållningssällskapen synes mig icke böra ifrågakomma, detta så mycket mindre som de påtalade olägenheterna åtminstone delvis kunna avhjälpas. På sätt centralnämnden föreslagit torde nämligen ett intimare samarbete mellan lånenämnderna, å ena, samt hushållningssällskapen och de kommunala myndigheterna, å andra sidan, kunna åstadkommas. För att ernå ett dylikt samarbete torde annan åtgärd ej vara erforderlig än att vederbörande uppmärksamgöras härpå.

10 §

I 10 § av 1933 års kungörelse är föreskrivet, att ansökan om stödlån borde ingivas till vederbörande lånenämnd före den 15 juni 1933. Syftet med denna föreskrift har givetvis varit att underlätta en rättvis fördelning av de för lånen tillgängliga medlen. Beträffande ackordslånen har någon motsvarande tidsbegränsning ej skett, vilket sammanhänger därmed, att då vidlyftiga och långvariga förhandlingar ofta erfordras, innan ansökan om sådant lån blir färdig att ingivas, en fixering av ansökningstiden skulle gentemot vissa hjälpbehövande innebära en orättvisa.

Med hänsyn till att propositionen i år avlåtes och fördenskull även riksdagens beslut torde kunna väntas föreligga något tidigare, än vad fallet var i fjol, har under förevarande paragraf i förslaget stadgats, att ansökan om stödlån bör ingivas före den 1 juni 1934. I övrigt förete de under denna paragraf intagna bestämmelserna ej någon avvikelse från motsvarande nu gällande bestämmelser.

11 §.

En mot 11 § i 1933 års kungörelse svarande föreskrift återfinnes under denna paragraf.

12 §.

Enligt första stycket i 12 § av 1933 års kungörelse skall, då lån beviljas, föreskrift tillika meddelas rörande lånets användning och sättet för dess utbetalande, därvid må stadgas, att lånebeloppet helt eller delvis skall utbetalas till angiven borgenär.

Från visst håll har gjorts gällande, att i författningen borde klart utsägas, att lånen skulle såsom regel utbetalas direkt till borgenärerna. Jämväl har påpekats svårigheten att konstatera, att stödlånen verkligen användas för det avsedda ändamålet, samt därför ifrågasatts, huruvida icke låntagaren borde styrka, att så skett.

Centralnämnden har anfört, att det ålåge vederbörande låneombud att, när anledning därtill förefunnes, å ansökningshandlingen föreslå, att lånet skulle helt eller delvis utbetalas till angiven borgenär. En generell föreskrift, att lånebeloppet ovillkorligen skulle utbetalas till de olika borgenärerna, torde icke vara lämplig eller behövlig och skulle avsevärt öka länsstyrelsernas arbete med utbetalningarna. Däremot ämnade centralnämnden för lånenämnderna framhålla, att föreskrift om lånebeloppens utbetalande till borgenärerna borde lämnas i alla fall, då man ej på grund av personlig kännedom om låntagaren och hans förhållanden funne sig övertygad om att lånemedlen jämväl utan sådan föreskrift komme till avsedd användning. En bestämmelse om att låntagare, som berättigats själv lyfta lånet, borde styrka, att detsamma använts på sätt, som vid lånets beviljande föreskrivits, vore nog i vissa fall erforderlig. Det syntes dock vara tillräckligt, att centralnämnden, om ytterligare lånemedel an-

visades, genom cirkulärskrivelse till samtliga lånenämnder lämnade föreskrift därom.

Mot vad centralnämnden sålunda anfört har jag icke något att erinra. De under denna paragraf upptagna bestämmelserna överensstämma därför med vad härutinnan gäller enligt 1933 års kungörelse. *Departementschefen.*

13 §.

Bestämmelserna i förevarande paragraf ansluta sig till nu gällande föreskrifter.

14 §.

I 14 § av 1933 års kungörelse stadgas skyldighet för låntagare att utfärda skuldförbindelse samt att för lånet, om lånenämnden finner så skäligen kunna påfordras, lämna av nämnden godkänd säkerhet.

Från flera håll har i de avgivna yttrandena frågan om säkerheten berörts. Sålunda har Östergötlands läns lånenämnd anfört, att säkerhet för lånen i form av inventarieförteckning i många fall visat sig vara till ekonomiskt förfång för låntagaren, enär den misskrediterat hans ställning vid sökande av för hans verksamhet nödig annan kredit. Härjämte hade länsstyrelsen i länet ej kunnat undgå att, då utmätning skett hos stödlåntagare, vilken såsom säkerhet avlämnat inventarieinteckning, begära vederbörande i konkurs. Dittills hade visserligen blott emot en låntagare ansökningen även lett till konkursförfarande, men den svåra ställning, en låntagare genom jordbruksinventariernas pantförskrivning sålunda kunde iråka, funne nämnden påkalla utfärdandet av särskilda direktiv till länsstyrelserna i dylika fall. — Jämväl från andra håll har påpekats olämpligheten av inventarieinteckning såsom säkerhet för lånen. Det har även framhållits, att den först i 1933 års kungörelse införda föreskriften, att lånenämnd ägde eftergiva säkerhet, visat sig vara av stort värde, samt uttalats anslutning till de av jordbruksutskottet vid sagda års riksdag ifråga om lånesäkerheten framförda synpunkterna. Å andra sidan har, särskilt från kommunalt håll, framhållits, att bestämmelserna om ställandet av säkerhet för lån även enligt 1933 års kungörelse vore för stränga eller i varje fall av lånenämnderna tillämpats alltför strängt.

Centralnämnden har anfört, att den prövorätt, som i 1933 års kungörelse lämnats lånenämnd rörande frågan, huruvida säkerhet borde fordras eller ej, syntes vara så vidsträckt, att, om den utövades med urskillning och med aktgivande på förhandenvarande förhållanden, någon fara icke borde föreligga för att låntagaren avfordrades säkerhet, som kunde ogynnsamt påverka hans kredit eller i övrigt för honom medföra svårigheter. Av yttrandena framginge emellertid, att flera lånenämnder i förevarande avseende gått fram med för stor stränghet. Särskilt syntes, i de fall då hela eller större delen av lånet finge gäldas medelst förbättringsarbete,

kravet på säkerhet kunna eftergivas eller mildras, när låntagarens personliga kvalifikationer icke lämnade rum för tvivel, att han komme att utföra arbetet. Vad i yttrandena anförts beträffande inventarieinteckning såsom säkerhet syntes centralnämnden beaktansvärt, och torde lånenämnderna böra göras uppmärksamma på att detta slag av säkerhet om möjligt borde undvikas. Synnerligen belysande för inventarieinteckningarnas olämplighet såsom säkerhet vore det av Östergötlands läns lånenämnd omnämnda fallet, då en låntagare, vilken såsom säkerhet avlämnat inventarieinteckning, av länsstyrelsen begärts i konkurs, därför att utmätning skett å dessa inventarier. Det torde kunna ifrågasättas, om ej i detta fall lämpligen grunderna för 18 § bort komma i tillämpning och frågan bort underställas Kungl. Maj:t. Önskligt syntes vara, att, såsom lånenämnden ifrågasatt, närmare bestämmelse utfärdades, huru i dylika fall borde förfaras.

Departementschefen. I fjolårets proposition i ämnet anförde jag beträffande frågan, i vad mån säkerhet borde fordras för erhållande av lån, till statsrådsprotokollet följande.

»För egen del anser jag det visserligen icke obilligt, att den låntagande jordbrukaren, om och i den mån förmåga därtill finnes, ställer säkerhet för lånet. Äger låntagaren sålunda möjlighet att lämna fastighetsinteckning, som, ehuru liggande utom fastighetens normala belåningsvärde, dock icke kan anses helt värdelös, synes dylik säkerhet böra avfordras honom. Bortsett från nu angivna fall torde emellertid skälig säkerhet endast undantagsvis stå att erhålla. Då lånet sökes, torde låntagaren hava till det yttersta prövat möjligheterna att annorledes uppbringa medel. Utsikterna att anskaffa vederhäftig borgen torde i den situation, låntagaren befinner sig, vara mycket små. Måhända är han i stånd att lämna den säkerhet, som inventarieinteckning innebär. Då emellertid en jordbrukare, som belånat sina inventarier, kan riskera att i fortsättningen icke bliva beviljad den kredit, vartill han ofta torde vara hänvisad vid inköp av utsäde, gödningsämnen och andra för jordbruksdriften nödvändiga varor, synes denna form av säkerhet merendels mindre lämplig. Det förefaller mig i betraktande av vad jag nu anfört mest tilltalande att icke uppställa någon ovillkorlig fordran på säkerhet. Finner lånenämnden, att ur de synpunkter, jag här framhållit, låntagare skäligen kan avfordras säkerhet för lånet, bör så ske. I annat fall torde lånet kunna lämnas utan att säkerhet därför ställes. De bästa garantierna för lånets återbetalning torde dock vara att finna i låntagarens vilja att göra rätt för sig, hans skötsamhet och förmåga att driva ett jordbruk.»

I sitt av riksdagen i denna del godkända utlåtande i ämnet anförde jordbruksutskottet i fjol följande:

»Utskottet har för egen del samma allmänna syn på förevarande fråga, som kommit till uttryck i vad departementschefen anfört. Utskottet anser dock, att man bör fasthålla vid att det här gäller lån, för vars återbetalning ordinärt sett säkerhet bör ställas, även om denna, såsom departementschefen ock antytt, mången gång icke kan bliva av önskvärd beskaffenhet. Enligt vad utskottet erfarit har emellertid under den tid

stödlåneverksamheten pågått som regel oöverstigliga svårigheter ej mött för ställande av säkerhet. Å andra sidan håller utskottet före, att den omständigheten att en eljest för jordbruk lämplig och i övrigt skötsam person icke kan anskaffa säkerhet icke bör utesluta honom från möjligheten att erhålla stödlån.»

De direktiv i fråga om ställandet av säkerhet för beviljat lån, som sålunda lämnats, torde böra gälla även vid fortsatt låneverksamhet. I den mån lånenämnderna vid tillämpningen av bestämmelserna i 14 § gå fram med för stor stränghet, bör det ankomma på centralnämnden att meddela rättelse. Särskilt i de fall, där å ena sidan lånesökanden åtagit sig att utföra förbättringsarbete i sådan omfattning, att lånet i sin helhet eller till största delen skall anses därigenom guldet, och å den andra låntagarens personliga förutsättningar att göra rätt för sig vitsordas, lärer kravet på säkerhet ofta kunna eftergivas. Av yttrandena framgår emellertid, att den form av säkerhet, som inventarieinteckning innebär, medför svåra nackdelar. Ur statens synpunkt sett är denna säkerhet av tvivelaktigt värde. Jag anser därför av behovet påkallat, att 14 § i 1933 års kungörelse kompletteras med en bestämmelse av innehåll, att sådan inteckning av lånenämnd icke bör mottagas såsom säkerhet för lån. Till delvis härmed sammanhängande spörsmål återkommer jag vid behandlingen av 17 och 18 §§.

15 §.

De under denna paragraf upptagna bestämmelserna överensstämma med vad härutinnan gäller enligt 1933 års kungörelse.

16 §.

Enligt andra stycket av 16 § i 1933 års kungörelse åligger det låntagare, därest lån helt eller delvis skall gäldas genom utförande av förbättringsarbete, att inom två månader efter den för arbetets avslutande bestämda tiden till länsstyrelsen inkomma med skriftlig, på heder och samvete avgiven försäkran, att arbetet vederbörligen utförts. Försäkran skall vara till riktigheten styrkt av sakkunnig och trovärdig person, som länsstyrelsen godtager.

Den tid, inom vilken förbättringsarbete skall vara utfört, må — enligt stadgande i 8 § — ej bestämmas längre än till dess tre år förflutit från lånets beviljande.

Enligt vad *centralnämnden* uppgivit har frågan, huru denna kontroll borde ske, nu blivit aktuell, enär en del låntagare redan slutfört de för dem föreskrivna förbättringsarbetena.

I särskild skrivelse den 28 oktober 1933 har centralnämnden efter länsstyrelsernas hörande avgivit förslag rörande kontrollens utövande och därvid anfört bland annat: Till undvikande av obehag och tidsspillan för låntagarna syntes det önskvärt, att dessa erhölle kännedom om till vilka intygsgivare de kunde hänvända sig utan risk, att den jämlikt 16 § i låne-

kungörelsen avgivna försäkran av länsstyrelsen underkändes. Om låntagare själv vände sig till sådan intygsgivare för att få sin försäkran till riktigheten bestyrkt, torde detta, särskilt om intygsgivaren vore bosatt i närheten av den plats, där förbättringsarbetet utförts, icke behöva medföra någon kostnad. Skulle emellertid kostnader uppstå, syntes rimligt, att dessa bestredes av låntagaren. I fall länsstyrelse undantagsvis ansåge nödigt, att något förbättringsarbete borde kontrolleras av särskild sakkunnig, borde däremot den härav föranledda kostnaden gäldas av statsmedel, d. v. s. av de anvisade lånemedlen. Skulle Kungl. Maj:t finna, att kontroll genom särskilda av länsstyrelsen utsedda sakkunniga vore erforderlig för förbättringsarbetena, torde ett visst belopp, förslagsvis högst 500 kronor för varje län, ställas till länsstyrelsernas förfogande för ändamålet. I så fall syntes erforderliga medel kunna erhållas av besparingar å det för ackordslån reserverade beloppet 2,000,000 kronor, vilket, såvitt nu kunde bedömas, icke under innevarande budgetår helt komme att tagas i anspråk. Med åberopande härav hemställde centralnämnden, att sista punkten i 16 § av kungörelserna den 30 juni 1932 (nr 366) och den 21 april 1933 (nr 135) om ackordslån och stödlån till jordbrukare måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Försäkran skall vara till riktigheten bestyrkt av egnahemsombud, jordbrukskonsulent, vandringsrättare, ordförande i styrelse för hushållskrets, landsfiskal, nämndeman, ordförande i kommunalnämnd, god man vid lantmäteriförrättningar, låneombud eller annan sakkunnig och trovärdig person, som länsstyrelsen godtager.

Den 17 november 1933 har Kungl. Maj:t på det sätt bifallit centralnämndens förenämnda hemställan, att Kungl. Maj:t förklarat egnahemsombud, jordbrukskonsulent, vandringsrättare, ordförande i styrelse för hushållskrets, landsfiskal, nämndeman, ordförande i kommunalnämnd, god man vid lantmäteriförrättningar och av lånenämnd utsett låneombud böra av länsstyrelse, där ej särskilda skäl annorlunda föranleda, godtagas att till riktigheten bestyrka försäkran, varom i 16 § kungörelserna den 30 juni 1932 (nr 366) och den 21 april 1933 (nr 135) om ackordslån och stödlån till jordbrukare sägs.

En del *lånenämnder* och *förvaltningsutskott* hava i sina yttranden berört denna fråga. I allmänhet har man härvid ifrågasatt, om det icke vore lämpligt att för kontrollen av utförda förbättringsarbeten anlita hushållningssällskapets tjänstemän, varigenom en mera likartad tillsyn å de arbeten, som staten genom lånenämnderna och hushållningssällskapens förmedling på det ena eller andra sättet understödde, kunde utövas.

Departementschefen. Givetvis ligger det stor vikt uppå, att kontrollen av utförda förbättringsarbeten verkställes så omsorgsfullt som omständigheterna det medgiva. Syftet med stödlåneverksamheten skulle i ej ringa grad förfelas,

om kontrollen bruste i effektivitet. Enligt centralnämndens förslag skall avsyningen av verkställda förbättringsarbeten såsom regel ombesörjas av förut nämnda personer samt ej medföra några kostnader för staten. Vad centralnämnden sålunda föreslagit lärer överensstämma med vad statsmakterna härutinnan avsett vid lånerörelsens igångsättande. Att, såsom från vissa håll ifrågasatts, förbehålla denna kontroll åt hushållningssällskapen och deras tjänstemän anser jag med hänsyn till de merendels enkla arbeten, som förekomma, och de stora kostnader, en dylik anordning skulle medföra, ej böra ifrågakomma. Med den av centralnämnden föreslagna, av mig biträdda anordningen synas garantier hava skapats för att kontrollen ej eftersättes. Fall kunna emellertid tänkas föreligga, då de för kontrollen närmast avsedda personerna ej innehava erforderlig kompetens härför. För sådana fall, vilka endast mera sällan torde förekomma, bör möjlighet beredas länsstyrelse att för avsyningen anlita särskild sakkunnig person. För bestridande av kostnaderna för kontrollen i dylika undantagsfall bör ett visst belopp ställas till varje länsstyrelses förfogande. Åt Kungl. Maj:t torde överlämnas att närmare bestämma storleken av dessa belopp, vilka böra bestridas av de för låneverksamheten anvisade medlen.

I anslutning till vad sålunda rörande kontrollens anordnande anförts har andra stycket av förevarande paragraf avfattats. I övrigt överensstämma stadgandena i paragrafen med motsvarande bestämmelser i 1933 års kungörelse.

17 §.

I 17 § av 1933 års kungörelse stadgas bland annat, att länsstyrelsen åligger övervaka, att låntagare fullgör sina skyldigheter i avseende å honom beviljat lån.

Flera *länsstyrelser* hava påpekat, att gällande bestämmelser saknade närmare anvisningar om de åtgärder, länsstyrelsen hade att vidtaga, i händelse säkerhet för utlämnat lån försämrades eller förlorade sitt värde, samt därför framhållit önskvärdheten av att närmare direktiv meddelades beträffande länsstyrelsernas skyldighet att övervaka de lämnade säkerheternas bestånd. Liknande framställning har tidigare gjorts av länsstyrelsen i Gävleborgs län, över vilken framställning utlåtande inhämtats från såväl centralnämnden som statskontoret. Statskontoret yttrade därvid följande:

»Beträffande länsstyrelsens i Gävleborgs län föreliggande framställning anser statskontoret, att, därest all den lösegendom, vari inventarieinteckning lämnats som säkerhet för ackordslån eller stödlån, tages i mät för annan låntagarens gäld, länsstyrelsen icke torde kunna underlåta att för skyddandet av statsverkets på inteckningen grundade rätt försätta låntagaren i konkurs enligt bestämmelsen i 1 kap. 4 § konkurslagen.

Utmätes däremot allenast en obetydlig del av egendom och äro de återstående inventarierna fullt tillräckliga för jordbrukets fortsättande, synas övervägande skäl tala för, att länsstyrelsen låter inteckningssäkerheten i den utmätta egendomen förfalla. Någon skyldighet för gäldenär att ställa ny säkerhet i stället för den, som blivit värdelös, torde icke föreligga. Ej heller lärer länsstyrelsen för dylikt fall kunna uppsäga lånet till omedelbar betalning. Däremot synes länsstyrelsen hava möjlighet att med låntagaren upptaga förhandlingar om ny säkerhet i stället för den inventarieinteckning, som genom utmätning och försäljning blivit värdelös, samt hänskjuta frågan om godkännande av erbjuden säkerhet till lånenämndens prövning. Statskontoret anser för sin del, att några närmare bestämmelser i ämnet icke äro erforderliga; utan bör det tillkomma länsstyrelsen att med stöd av redan utfärdade föreskrifter i varje särskilt fall träffa avgörande. På grund härav får statskontoret hemställa, att länsstyrelsens förevarande framställning icke måtte föranleda till någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.»

Kungl. Maj:t fann i avsagt beslut den 11 augusti 1933 den gjorda framställningen icke föranleda någon annan åtgärd, än att avskrifter av förberörda utlåtanden från centralnämnden och statskontoret skulle tillställas länsstyrelsen.

Centralnämnden har nu anfört bland annat, att, då ett allt för strängt hävdande av kronans rätt för låntagarna kunde medföra ödesdigra följder och motverka det med låneverksamheten avsedda syftet, samt då olika förfaringssätt i förevarande avseende syntes användas i olika län, centralnämnden ansåge sig böra hemställa, att enhetliga föreskrifter i ämnet måtte av Kungl. Maj:t utfärdas.

Departementschefen.

Den övervakningsskyldighet i avseende å beviljat lån, som jämlikt bestämmelserna i förevarande paragraf åligger länsstyrelse, är en maktpåliggande och grannlaga uppgift, vilken åtminstone i viss fall kan komma att ställa stora krav på den, som handlägger dessa ärenden. Särskilt torde det sagda äga tillämpning, då det gäller att övervaka de lämnade säkerheternas bestånd. Det är naturligt, om länsstyrelserna i främsta rummet i dessa säkerheter se rättsliga realiteter, som böra begagnas till behörigt iakttagande av kronans rätt till återbetalning. Enligt min mening bör emellertid vid ett sådant begagnande tillses, att icke stödlåneverksamhetens syfte därigenom trädes för när. De fall, som kunna tänkas komma under länsstyrelsens handläggning, hava synts mig vara alltför olikartade för att kunna regleras genom några allmänna föreskrifter. Uppenbarligen måste därför en viss självständig prövningsrätt tillkomma länsstyrelsen vid avgörandet av dylika ärenden. Det nu anförda utesluter givetvis icke, att vissa riktlinjer kunna uppdragas, vilka böra vara länsstyrelsen till ledning härutinnan. Vad först beträffar säkerhet, som utgöres av fastighetsinteckning, synes det vara självklart, att länsstyrelsen bör tillse, att en sådan åtgärd som exempelvis erforderlig

förnyelse av inteckning vidtages. I fråga om borgen torde däremot länsstyrelsens möjlighet att övervaka säkerhetens bestånd få anses vara mera begränsad. Det kan icke rimligen fordras, att länsstyrelsen skall föranstalta om undersökning, huruvida borgensmannen alltjämt är vederhäftig för det borgade beloppet eller om han fortfarande lever. Endast för sådana fall, då det kommer till länsstyrelsens kännedom, att någon händelse av beskaffenhet att rubba säkerheten inträffat, torde länsstyrelsen böra vidtaga med anledning därav påkallade åtgärder. Vad slutligen angår inteckning i jordbruksinventarier — vilken säkerhet för övrigt enligt vad jag under 14 § föreslagit ej i fortsättningen bör godtagas — delar jag den uppfattning, som kommit till uttryck i statskontorets förenämnda utlåtande. Med hänsyn till att lånenämnderna i en snar framtid komma att upphöra med sin verksamhet, torde det dock ej vara erforderligt att hänskjuta frågan om godkännande av erbjuden ny säkerhet till lånenämnds prövning. För övervakande av att intecknade inventarier icke utmätas utan länsstyrelsens vetskap, torde böra tagas i övervägande lämpligheten av att — såsom på något håll skett — förteckning å lämnade inventarieinteckningar tillställes vederbörande landsfiskal med förständigande för denne att underrätta länsstyrelsen om företagen utmätning av sådana inventarier. Jämlikt grunderna för nästföljande paragraf torde Kungl. Maj:t äga befogenhet att eftergiva säkerhet. För att undanröja varje tvivelsmål härutinnan har sagda paragraf (18 §) försetts med ett tillägg, varigenom möjlighet beredes länsstyrelse att i tveksamma fall hänskjuta ärendet till Kungl. Maj:t. Detta gäller jämväl äldre lån.

I enlighet med vad nu anförts har förevarande paragraf ansetts böra erhålla samma lydelse som i 1933 års kungörelse.

18 §.

Rörande det tillägg, varmed bestämmelserna i 18 § av 1933 års kungörelse i förevarande förslag försetts, hänvisas till vad under nästföregående paragraf blivit anfört.

Under åberopande av det anförda och med hänvisning till årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 93, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, vilka finnas intagna i det vid detta protokoll fogade förslag till kungörelse, av ackordslån och stödlån åt jordbrukare samt för bestridande av med låneverksamheten förenade kostnader för budgetåret 1934/1935 under nionde huvudtiteln och benämning »Ackordslån och stödlån åt jord-

brukare» anvisa ett extra reservationsanslag av 8,000,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.

Bilaga.

Förslag

till

kungörelse om ackordslån och stödlån till jordbrukare.

Härigenom förordnas som följer:

Inledande bestämmelser.

1 §.

Jordbrukare, som på grund av rådande jordbrukskris kommit i ekonomiska svårigheter och är i trängande behov av ekonomiskt bistånd, må, under förutsättning att han kan antagas hava själv gjort vad på honom skäligen ankommit för övervinnande av svårigheterna och i övrigt finnes förtjänt av bistånd, kunna, i den mån tillgängligt anslag det medgiver, erhålla lån av statsmedel enligt bestämmelserna i denna kungörelse.

Till jordbrukare, som tillträtt den av honom brukade fastigheten senare än den 1 maj 1931 och som under tiden närmast dessförinnan ej innehaft annat jordbruk, må lån icke utlämnas i andra fall än då förre innehavaren avlidit och i anledning därav jordbruket övertagits av delägare i dödsboet eller av efterlevande make eller då barn genom köp eller arrendeavtal övertagit sina föräldrars fastighet och dessas ekonomiska ställning vid avtalets slutande får antagas hava varit sådan, som enligt denna kungörelse förutsättes för erhållande av lån.

2 §.

Lån må beviljas dels för underlättande av genomförande av ackord *(ackordslån)*, dels ock för betalning av gäld annorledes än vid ackord eller för anskaffande av för fastighetens fortsatta brukande oundgängligen nödiga levande eller döda inventarier *(stödlån)*.

Om ackordslån.

3 §.

Ackordslån må beviljas allenast där, å ena sidan, gäldenärens ställning på grund av krisen blivit så försämrad, att skulderna överstiga värdet av tillgångarna, och, å andra sidan, det med hänsyn till ackordets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt synes sannolikt, att han efter ackordets genomförande skall kunna fortsätta att driva sitt jordbruk och därunder göra rätt för sig. Såsom grund för värderingen av gäldenärens till-

gångar skall läggas saluvärdet, dock att fastighet ej må åsättas värde, som med mer än tjugo procent avviker från gällande taxeringsvärde.

Med avseende å ackordet skola, såvitt särskilda omständigheter ej annat föranleda, följande villkor gälla:

1. gäldenärens skulder skola genom ackordet så nedbringas, att skuldsumman, om däri inräknas hälften av ackordslånet, icke överstiger tillgångarnas enligt vad nyss sagts beräknade värde;

2. ackordet skall omfatta jämväl fordran hos gäldenären, för vilken ställts säkerhet i form av pant eller inteckning, till den del säkerheten kan antagas ej förslå till fordringens gäldande;

3. i samband med ackordet skola betalas förfallen utskyld och arrendeavgift ävensom ränta å fordran, varom under 2. sägs, i den mån säkerheten beräknas förslå även till räntans gäldande, såvida icke borgenären medgiver, att räntan får innestå, samt utfäster sig att under två år från dagen för ackordslånets beviljande icke indriva fordringen;

4. ackordet må icke innebära nedsättning av tjänstehjons och arbetares lönefordran till lägre belopp än dessa varit berättigade att utfå i händelse av konkurs;

5. de i ackordet deltagande borgenärerna må icke i ackordet erhålla mer än sjuttio procent av fordringsbeloppet.

4 §.

Ackordslån må ej överstiga ett belopp av fyrahundra kronor, ökat med tjugo procent av gällande taxeringsvärde å den av gäldenären brukade fastigheten, och får icke i något fall utgå med högre belopp än femtusen kronor.

Vid bestämmande av lånebeloppets storlek skall i övrigt iakttagas, att de i ackordet deltagande borgenärerna icke genom ackordslånet erhålla, utöver vad med hänsyn till gäldenärens tillgångar och skulder kan anses belöpa å deras fordringar, mer än fem procent av fordringsbeloppet.

5 §.

Ackordslån skall återbetalas med en femtedel om året med början år 1941.

Å ackordslån erlägges under de två första åren icke någon ränta. Därefter gäldas ränta efter fem procent om året å halva lånebeloppet och, sedan amorteringsskyldighet inträtt, å lånet i dess helhet. Hurusom i vissa fall skyldighet kan uppkomma att erlägga ränta utöver vad nu sagts, därom stadgas i 17 §.

Om stödlån.

6 §.

Stödlån må beviljas allenast där det synes sannolikt, att sökanden, om dylikt lån erhålles, skall kunna fortsätta att driva sitt jordbruk.

Jordbrukare, som äger möjlighet att tillgodose sitt penningbehov genom inteckning i sin fastighet inom dennas normala belåningsvärde, må ej beviljas stödlån.

Stödlån bör i första rummet beviljas för betalning av annan gäld än ränta och amortering å lån ur egnahemslånefonden.

7 §.

Stödlån må ej överstiga ett belopp av sjuhundrafemtio kronor.

Den, som erhållit stödlån enligt kungörelserna den 30 juni 1932 (nr 366) eller den 21 april 1933 (nr 135) om ackordslån och stödlån till jordbrukare eller kungörelsen den 17 juni 1932 (nr 296) om stödlån till egnahemslåntagare, må ej beviljas stödlån enligt denna kungörelse till högre belopp än som motsvarar skillnaden mellan sjuhundrafemtio kronor och förut tilldelat belopp.

8 §.

Stödlån skall återbetalas med en sjundedel om året med början år 1938.

Där låntagare åtagit sig att enligt godkänd plan och kostnadsberäkning utföra förbättringsarbete å den av låntagaren brukade fastigheten, skall så stor del av lånet, som motsvarar beräknade kostnaden för arbetet, anses gulden, då arbetet inom föreskriven tid vederbörligen utförts. Med förbättringsarbete förstås dränering eller annan dikning, nyodling, röjning, betesförbättring, byggnadsarbete, anläggning för gödselvård eller för ensilering, stenbrytning, åtgärder för skogskultur, vägarbete eller liknande. Vid beräkningen av kostnaden för arbetet må låntagaren för redskap och material tillgodoräknas ett belopp av högst etthundra kronor. Den tid, inom vilken förbättringsarbete skall vara utfört, må ej bestämmas längre än till dess tre år förflutit från lånets beviljande. Förbättringsarbete må icke föreskrivas i större omfattning än som motsvarar det beviljade lånets belopp.

I den mån ej annat följer av stadgandet i 17 § skall å stödlån ej erläggas ränta.

Om förfarandet i låneärenden m. m.

9 §.

För behandling av frågor rörande ackordslån och stödlån skola finnas dels en för riket gemensam centralnämnd för ackords- och stödlåneärenden, dels ock för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde en lånenämnd.

Nämnderna utses av Kungl. Maj:t, som jämväl för dem utfärdar instruktion.

10 §.

Vill någon erhålla lån enligt denna kungörelse, skall han därom göra ansökan hos lånenämnden i orten; och äger nämnden efter erforderlig ut-

redning att, i den mån av Kungl. Maj:t för ändamålet fastställda belopp därtill förslå, bevilja lån.

Ansökan om stödlån bör göras före den 1 juni 1934.

11 §.

Efter framställning av lånenämnd fastställer Kungl. Maj:t de belopp, inom vilka ackordslån och stödlån må av nämnden beviljas. Dylik framställning skall, ställd till Kungl. Maj:t, av lånenämnd, sedan förberedande granskning verkställts av inkomna låneansökningar, insändas till centralnämnden, som har att så snart ske kan med eget utlåtande överlämna framställningen till Kungl. Maj:t.

Framställning, som avser fastställande av belopp för beviljande av stödlån, bör inkomma till centralnämnden senast den 15 juni 1934.

12 §.

Då lån beviljas, skall tillika föreskrift meddelas rörande lånets användning och sättet för dess utbetalande, därvid må stadgas att lånebeloppet helt eller delvis skall utbetalas till angiven borgenär. I förekommande fall må ock bestämmas viss tid, inom vilken lånet skall vara till fullo uttaget vid äventyr att rätten till utbekommande av ej lyft belopp skall vara förverkad.

Lånenämnds beslut rörande låneansökning skall ofördröjligen tillställas sökanden; och skall, där ej lån beviljats till äskat belopp, sökanden underrättas om vad han har att iakttaga, därest han enligt 13 § vill draga frågan under centralnämndens prövning.

13 §.

Är lånesökande missnöjd med lånenämnds beslut i ärendet, äger han draga frågan, utom vad angår ställande av säkerhet, varom i 14 § sägs, under centralnämndens prövning genom inlaga, vilken, ställd till centralnämnden, skall insändas till lånenämnden och dit inkomma sist å femtonde dagen från det beslutet meddelades; åliggande det lånenämnden att skyndsamt, jämte ansökningshandlingarna och eget yttrande, översända inlagan till centralnämnden.

Har låneansökning sålunda kommit under centralnämndens prövning, må centralnämnden, där det med hänsyn till omständigheterna finnes påkallat, vidtaga ändring i lånenämndens beslut, dock att lån ej må av centralnämnden beviljas i vidare mån än enligt 11 § för lånenämnden fastställda belopp eller medel, som Kungl. Maj:t eljest ställt till förfogande, därtill förslå. Centralnämndens beslut i ärendet skall utan dröjsmål tillställas sökanden och, i avskrift, lånenämnden.

Centralnämndens beslut må ej överklagas.

14 §.

När lån beviljats, skall låntagaren utfärda skuldförbindelse, däri angivas hans åtaganden i fråga om lånets användning och återbetalande jämte övriga lånevillkor. För lånet skall, om lånenämnden finner så skäligen kunna påfordras, lämnas av nämnden godkänd säkerhet. Säkerhet bestående av inteckning i jordbruksinventarier bör icke mottagas.

15 §.

Då lån av lånenämnd beviljats till äskat belopp eller, där lån medgivits allenast till lägre belopp än sökanden begärt, frågan ej enligt 13 § dragits under centralnämndens prövning, skall lånenämnden till länsstyrelsen översända dels ofördröjligen avskrift av beslutet jämte den av låntagaren utfärdade skuldförbindelsen med tillhörande säkerhetshandlingar dels ock, därest förbättringsarbete skall äga rum, så snart ske kan plan och kostnadsberäkning härför. Länsstyrelsen har att, sedan skuldförbindelse och, i förekommande fall, säkerhetshandlingar inkommit, utan anfordran ofördröjligen utbetala beviljat lånebelopp.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning, där av centralnämnden meddelat beslut, enligt vilket lånebelopp skall utbetalas, kommit lånenämnden tillhanda.

16 §.

Förfallen ränta och amortering skall för varje kalenderår före årets utgång av låntagare inbetalas till länsstyrelsen.

Där lån skall helt eller delvis gäldas genom utförande av förbättringsarbete, åligger det låntagaren att inom två månader efter den för arbetets avslutande bestämda tid till länsstyrelsen inkomma med skriftlig, på heder och samvete avgiven försäkran, att arbetet vederbörligen utförts. Försäkran skall vara till riktigheten bestyrkt av egnahemsombud, jordbrukskonsulent, vandringsrättare, ordförande i styrelse för hushållskrets, landsfiskal, nämndeman, ordförande i kommunalnämnd, god man vid lantmäteriförrättningar eller av lånenämnd utsett låneombud; dock att länsstyrelsen må, där särskilda skäl därtill äro, medgiva eller fordra, att försäkran skall vara på annat sätt bestyrkt.

17 §.

Länsstyrelsen åligger övervaka, att låntagare fullgör sina skyldigheter i avseende å honom beviljat lån.

Länsstyrelsen äger uppsäga lån till omedelbar betalning, där det befinnes, att låntagaren använt lånebeloppet för annat ändamål än som avsetts, eller han visar försumlighet att erlägga föreskriven ränta eller amortering eller att utföra åtaget förbättringsarbete, så ock eljest när sådana förhållanden inträffat, att han med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet. Sker upp-

sägning av lånet enligt vad nu sagts, skall, ändå att ränta eljest ej skolat utgå, å lånet gäldas ränta efter fem procent om året från och med uppsägningsdagen.

18 §.

Finner länsstyrelsen, att avskrivning av fordran på grund av utlämnat lån bör äga rum eller att säkerhet för lån bör eftergivas, skall frågan därom underställas Kungl. Maj:t.

Denna kungörelse träder i kraft den 1934.

333107. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1934.